

הכיבוש הישראלי ופשע האפרטהייד בגדה המערבית

שאלות נפוצות ותשובות

המניע לחלק גדול מהפעולות של ישראל בגדה הוא ביטחון. אלפי ישראלים נפגעו מטרור פלסטיני וזו הסיבה להגבלות תנועה שהוטלו על פלסטינים, להפעלת כוח נגד ארגונים פלסטיניים והוצאתם אל מחוץ לחוק, למעצרים מינהליים, לבניית גדר ההפרדה ולעוד רבות מהפרקטיקות המתוארות בחוות-הדעת. האפרטהייד היה משטר שמבוסס על אידיאולוגיה גזענית ולכן הפלה בין אדם לאדם, כאן מדובר בפעולות שנעשות כדי לספק ביטחון לישראל ולישראלים. מכאן שלא מדובר במשטר אפרטהייד בגדה.

אכן, חלק מהפעולות שמבצעת ישראל בגדה המערבית נועדו לספק ביטחון לישראל ולישראלים - הן לאלו שחיים בגדה והן לאלו שחיים בישראל. אבל רוב המדיניות המרכזיות שמוזכרות בחוות-הדעת אינן קשורות בשום צורה למצב הביטחוני. למעשה, לביטחון אין שום רלוונטיות לפעולות המשמעותיות ביותר שמוזכרות בחוות-הדעת, שהן הבסיס לכפייה של נחיתות על הפלסטינים בגדה המערבית:

- להחלת מערכת דין כפולה שבה חוק אחד חל על ישראלים וחוק אחר על פלסטינים אין שום קשר לביטחון;
- להפקעה העצומה של קרקעות ולנישול האדיר של יחידים וקהילות פלסטיניות מאדמות אין שום קשר לביטחון;
- למניעת פיתוח פלסטיני והקצאה של אדמות ציבוריות לישראלים בלבד אין שום קשר לביטחון;
- להעברות כפויות של יחידים ושל קהילות פלסטיניות ממקומם ולאיום בהעברות כפויות אין שום קשר לביטחון;

- לאיסור על פעילות פוליטית בלתי אלימה, להגדרת עבירות ההסתה באופן שלא מאפשר הלכה למעשה כל ביקורת על המשטר הישראלי, לביצוע מעצרים מינהליים בהיקפים עצומים של מנהיגים פוליטיים שאינם קשורים למאבק אלים - לכל אלה אין שום קשר לביטחון.

למעשה, המדיניות היחידות שלגביהן ישראל יכולה לטעון שהמניע להן הוא שמירה על הביטחון הן מדיניות הפרדה בין ישראלים ופלסטינים וכן חלק מהפעולות הננקטות נגד פלסטינים הפועלים לסיום השליטה הישראלית - כשאלה נוקטים באמצעים אלימים. יש גם שימושי קרקע מסוימים שנועדו לביטחון. חוות-הדעת אינה כופרת בכך שבמקרים אלה סוגיית הביטחון יכולה להיות המניע.

עם זאת יש לזכור, למשל בהקשר של מדיניות הפרדה, אשר צובעת את כל הפלסטינים בצבע אחד ואת כל הישראלים בצבע אחר ואוסרת על כולם גישה לאזורים המיועדים ללאום השני, שהפרדה בין אנשים על בסיס קבוצתי – גם אם המטרה שלה רצויה – אינה לגיטימית. העובדה שיש פלסטינים שביצעו ומבצעים פעולות טרור אינה מתירה למנוע מכל הפלסטינים גישה לאזורים בגדה המערבית ולייצר הפרדה על פי מפתח לאומי. ההתמודדות עם הקושי הביטחוני מחייבת בחינה אינדיבידואלית, ולא קבוצתית, של הסכנה הנשקפת.

לבסוף ראוי לציין שממשלת ישראל מתרצת כל פגיעה בפלסטינים בשיקולי ביטחון. אבל אי אפשר להכחיש שמלבד ביטחון, ישראל מקדמת בגדה פיתוח ישראלי תוך יומרה לקבעו לנצח. זהו האינטרס הישראלי המרכזי שמייצר את האופי המשטרי שלה בגדה ואין לו שום קשר לביטחון. לשם כך ישראל מקיימת את פרויקט ההתנחלות העצום, שהוא הגורם המשמעותי ביותר שמשנה את המצב בגדה זה עשרות שנים; לשם כך היא משתלטת על משאבי הקרקע ומונעת פיתוח פלסטיני, ולשם כך היא מחלקת אנשים בהתאם לשיוכם הלאומי בהענקת זכויות ופריבילגיות. השיקול הביטחוני אכן עומד מאחורי חלק מפעולותיה של ישראל בגדה (חלקו, אגב, הוא תולדה של הקמת ההתנחלויות, שכולן עד האחרונה שבהן אינן חוקיות), אבל הוא לא המחולל המרכזי של המציאות המתוארת בחוות-הדעת.

פלסטינים יש שלטון עצמי בדמות הרשות הפלסטינית, שיש לה גוף מחוקק, משטרה ובתי משפט. לכן לא מדויק לטעון שאין לפלסטינים זכויות אזרח. הם יכולים לבחור ולהיבחר לרשות, להשתתף בהליכים הפוליטיים המתקיימים בה ולהשפיע על החקיקה שלה.

הרשות הפלסטינית היא ישות בעלת סמכויות וכוחות שנקבעו בהסכמי אוסלו. בהתאם להסכמים אלה, כוחותיה מוגבלים מאוד והם אינם כוללים שליטה על רוב רובן של הסוגיות שמהוות תנאי לעצמאות ולחירות של נתיניה. כך למשל, ורק כדוגמה, הרשות הפלסטינית לא קובעת מי רשאי לצאת משטחה ולהיכנס אליו. אזרחים פלסטינים מנועים מיציאה לחו"ל אלא אם ישראל מתירה להם לצאת. אלפי פלסטינים אינם רשאים לנסוע לחופשות, לבקר קרובי משפחה וחברים. אלפי רבים נוספים אינם רשאים להיכנס לגדה המערבית כדי לבקר את קרוביהם, ידידיהם ועמיתיהם. לשם המחשה, המצב הזה דומה למצב שבו ההחלטה אם ישראלי יכול לנסוע ליוון או אם אמריקאי יכול להגיע לכנס בתל אביב תהיה תלויה בממשלת ירדן.

הרשות הפלסטינית היא ישות הנמצאת תחת כיבוש, כשהכובשת, מדינת ישראל, מחזיקה למעשה (ולרוב גם להלכה, כי כך נקבע בהסכמי אוסלו) בזכות וטו על כל החלטותיה ושולטת מבחינה ביטחונית בכל השטח, גם באזורים שבהם ביטחון הפנים נתון בידי הרשות (אזורי A). על פי ההסכמים אין לה אפשרות לקיים יחסי חוץ ומסחר עצמאיים, סמכויות ביטחון הפנים שלה, כאמור, מוגבלות לאזורי A בלבד, וגם סמכויות החקיקה שלה מוגבלות מאוד ואינן חלות ברוב רובה של הגדה המערבית. בפועל, גם הסמכויות שיש לה מלאות חורים, כי לישראל הכוח לבטל את פעולותיה. למעשה, הרשות הפלסטינית שקולה לרשות מקומית מוחלשת.

לכן, הזכויות של פלסטינים החיים בגדה המערבית למעורבות בפעילותה של הרשות הפלסטינית אינן ממלאות את התוכן שזכויות אזרח אמורות למלא. מוסדות הרשות הפלסטינית אינם המקומות שבהם מתקבלות ההחלטות המרכזיות שחולשות על חיי הפלסטינים; אלה מתקבלות בצבא הישראלי ובממשלה הישראלית, ועליהם אין לפלסטינים שום השפעה ובהם אין להם נציגות.

לפיכך, לפלסטינים יש שלטון עצמי מוגבל ביותר ואין להם זכויות אזרח במובן של הזכות להשתתף בהליכים הפוליטיים שבהם מתקבלות ההחלטות הכי משמעותיות לחייהם.

המתנחלים הם אזרחים ישראלים שנמצאים תחת שליטה של מדינתם בגדה המערבית. לכן הם אינם אמורים להיות במעמד של פלסטינים שאינם אזרחים ישראלים, בדיוק כשם שלא מצופה שזרים בישראל ייהנו מאותן הזכויות שיש לישראלים. אפרטהייד הוא התייחסות שונה, חוק שונה, לשני אנשים שאמורים שניהם להיות אזרחים באותה המדינה. במקרה של המתנחלים והפלסטינים בגדה זה לא אפרטהייד אלא יחס שונה לשונים, למי שהוא אזרח ישראלי ולמי שאיננו.

המשפט המודרני הוא טריטוריאלי. כלומר, העקרון המנחה שלו הוא שהדין שחל על אדם נקבע בהתאם למקום שבו הוא נמצא ולא בהתאם לזהותו. עד לעידן המודרני, במערכות משפטיות היה נהוג לקבוע נורמות משפטיות נפרדות ושונות לאנשים מ"סוגים" שונים (בחלוקה לפי מין, דת, לאום, מוצא אתני או מעמד חברתי, בין היתר). מאז המהפכה הצרפתית החליף בהדרגה את רעיון "המשפט האישי" עקרון הטריטוריאלי, הקובע שאותן נורמות משפטיות חולשות על כל בני האדם בטריטוריה שבה יש למחוקק סמכות. התיקון ה-14 לחוקה האמריקאית, שהתקבל ב-1868, ביטא באופן קצר וקולע את העיקרון באומרו – "No State shall... deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws" ("אף מדינה לא תשלול מאף אדם שבתחום שיפוטה את ההגנה השווה שמעניקים להם החוקים"). לכן, על כל בני האדם שנמצאים באזור פוליטי מסוים אמורים לחול אותם החוקים. העובדה שהמתנחלים הם אזרחים ישראלים אינה יכולה להצדיק החלה של דין שונה עליהם מזה שחל על פלסטינים בגדה המערבית.

העובדה שהמתנחלים הם אזרחים ישראלים מסבירה למה להם יש זכויות אזרחיות פוליטיות כמו לבחור ולהיבחר, אבל היא אינה יכולה להצדיק החלה של חוק אחר ומדיניות המעדיפה אותם על פני פלסטינים החיים בגדה ומעניקה להם משאבים וזכויות יתר מעבר לזכויותיהם הפוליטיות כישראלים.

ההקבלה לזרים או לתירים בישראל בעייתית במיוחד משום שהפלסטינים הם תושבי הגדה, הם אינם זרים ואינם תירים בה. הם בני ובנות המקום היושבים בו דרך קבע. למעשה, המתנחלים הם אלו שהיגרו אל הגדה המערבית, תוך הפרת המשפט הבינלאומי. ואחרי הסתייגות זו נאמר גם שבניגוד לעובדה שעל מתנחלים ישראלים ועל פלסטינים חלים חוקים שונים, על תיירת בישראל חל בדיוק אותו חוק שחל על ישראלי בישראל, וזכויותיה היסודיות בכל מה שאינו קשור ישירות

למעמד האזרחות – זהות לאלו של ישראלים: אותן זכויות להליך הוגן, אותן זכויות לחופש ביטוי, אותן זכויות לחופש תנועה בתוך תחומי המדינה, וכו'.

על פי תוכנית טראמפ, שראש ממשלת ישראל וחליפו אימצו, לפלסטינים אמורה להיות בסופו של דבר מדינה. לכן, המצב המתואר בחוות-הדעת (גם אם יהיה סיפוח חלקי של הגדה) הוא זמני ואין לישראל כוונה לקבע את השליטה על הפלסטינים. מכאן שלא מתקיים הרכיב של הגדרת פשע האפרטהייד שדורש כוונה לשמר ולקבע את השליטה על הקבוצה המופלית.

תוכנית טראמפ אינה מציעה מדינה לפלסטינים. תוכנית טראמפ קובעת שאם הפלסטינים יעמדו במספר תנאים (שעליהם החליטו האמריקאים, וההכרעה אם הם עמדו בהם או לא נתונה בידי ארה"ב וישראל), תוקם ישות פלסטינית שתקרא מדינה. קריאה של התוכנית מבהירה את הדברים הבאים לגבי ה"מדינה" הפלסטינית המוצעת:

- לא תהיה ל"מדינה" הפלסטינית שליטה על כניסה ויציאה של אנשים וסחורות ממנה ואליה. שליטה זו תישמר בידי ישראל;
- לא תהיה ל"מדינה" הפלסטינית שליטה במרחבה האווירי שלה. שליטה זו תישמר בידי ישראל;
- ה"מדינה" הפלסטינית לא תוכל לחתום על אמנות והסכמים בינלאומיים מסוגים מסוימים;
- ה"מדינה" הפלסטינית לא תוכל להצטרף למוסדות בינלאומיים מסוגים מסוימים;
- לישראל תישמר זכות וטו אפילו על החלטות של ה"מדינה" הפלסטינית בענייני בנייה בתחומה, במקומות הקרובים לגבול עם ישראל (שזה כמעט כל מקום בתחומה).

ישות שאלו תכונותיה איננה מדינה על פי שום סטנדרט של המשפט הבינלאומי. זו ישות עם סמכויות מוגבלות מאוד וללא ריבונות במובן המקובל של המילה במשפט הבינלאומי.

למעשה, ראש הממשלה בנימין נתניהו [הודה בכך בראיון](#) לחינמון "ישראל היום": "יש כאלה שיגידו לך, ואמרו לי, אמר לי מדינאי אמריקני: 'אבל ביבי, זאת לא תהיה מדינה'. אמרתי לו, תקרא לזה איך שאתה רוצה."

לכן, תוכנית טראמפ לא רק שאינה הופכת את השליטה הישראלית על הגדה ועל תושביה הפלסטינים לזמנית, היא מציעה מתווה שאמור לקבע את השליטה הזו לתמיד.

הפלסטינים מצויים תחת משטר צבאי וחוק צבאי כי כך מחייב החוק הבינלאומי כל עוד לא הושג הסכם מדיני, ולא כי זה אפרטהייד

הפלסטינים אכן מצויים תחת כיבוש, ובניגוד לאפרטהייד - כיבוש אינו פשע. כיבוש הוא מצב זמני שבו כוח צבאי מנהל שטח שעליו השתלט במסגרת עימות בינלאומי מזוין. המשפט הבינלאומי מתיר לצבא להפעיל בשטח הכבוש כוחות שלטוניים במגבלות מסוימות הקבועות בדיני הכיבוש ומשעה את הריבונות, ולכן זכויות האזרח הפוליטיות של הנכבשים מושעות לתקופת הכיבוש. אלא שישראל, כפי שמראה חוות-הדעת, לא מתנהלת כפי שכובש אמור להתנהל – כלומר להימנע משינויים ארוכי טווח של השטח ומהצבת עובדות שמעמיקות את שליטה ושיהיה קשה מאוד להפכן; בעיקר, היא אינה חותרת לסיום הכיבוש, אלא להיפך – להנצחתו. במצב דברים כזה, ובמיוחד בימים שבהם ישראל אינה מצהירה עוד (כפי שעשתה בעבר) שהמעמד הקבוע של השטח ייקבע במשא ומתן ובהסכם, אלא חותרת לסיפוח כוחני וחד-צדדי, הכיבוש עשוי בהחלט גם להיות משטר אפרטהייד, אם הוא מקיים את רכיבי העבירה כפי שהוגדרה במשפט הפלילי הבינלאומי.